

4^ο ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ- ΝΑΠΟΛΗ

4^ο ΓΕΛ ΑΛΙΜΟΥ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΩΝ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΚΑΙ ΣΤΗ ΡΩΜΗ. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ

«Σε λέω γυναίκα, γιατί είσαι αιχμάλωτη...», Κική Δημουλά.

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

Παρά το γεγονός ότι ο σύγχρονος δυτικός πολιτισμός συνδέεται με την ελληνορωμαϊκή αρχαιότητα, η πρόσβαση και η μελέτη του πολιτιστικού παρελθόντος μας είναι δύσκολη, λόγω των αποσπασματικών καταλοίπων που διαθέτουμε. Οι πηγές που προέρχονται από την αρχαιοελληνική και λατινική γραμματεία, τα έργα τέχνης και τα ανασκαφικά δεδομένα, εν μέρει μόνο μπορούν να φωτίσουν το μακρινό μας παρελθόν και να μας οδηγήσουν σε ξεκάθαρη γνώση γι' αυτό.

Προϊστορία- Θεές

Η αρχαία ελληνική μυθολογία και θεολογία αρχίζει με την υπεροχή της γυναικείας θεότητας της Γαίας, ως βασιλεύουσας θεάς της Γης, γεγονός που μαρτυρεί τη μητριαρχική οργάνωση των προϊστορικών κοινωνιών. Το πέρασμα στην πατριαρχική κοινωνία διαφαίνεται από την καθυποταγή της Γαίας στο Δία. Η πατριαρχική κοινωνία ήθελε τη διασπορά των επιθυμητών χαρακτηριστικών σε κάμποσες θηλυκές μορφές και τη μη συγκέντρωσή τους σε ένα πρόσωπο:

Η Ήρα (Juno) είναι η Βασίλισσα θεών, ώριμη γυναίκα του Δία και προστάτιδα του γάμου.

Η Αθηνά (Minerva), Θεά Παρθένος, γεννημένη από άνδρα είναι ανδρόγυνη, αρσενική (θεά της **Σοφίας αλλά και** πολεμική θεά, προστάτιδα θνητών ηρώων), παράλληλα και θηλυκή, (θεά της οικιακής χειροτεχνίας, της γονιμότητας και της ελιάς).

Η Άρτεμις (Diana) είναι Κυνηγός, Παρθένος και σχετίζεται με θέματα του κύκλου ζωής των γυναικών(έμμηνος ρύση, τοκετός, θάνατος).

Η Εστία (Vesta) είναι θεά Παρθένος που σχετίζεται με τη ζωοδότρα φλόγα και την οικογένεια.

Η Αφροδίτη (Venus) σχετίζεται με τη σωματική ομορφιά και το σαρκικό έρωτα: ως **ουράνια**, με τον πνευματικό, μη σαρκικό έρωτα και ως **πάνδημος**, προστάτιδα των πορνών και του χυδαίου έρωτα.

Για τον Ησίοδο, η πρώτη γυναίκα, η Πανδώρα, ευθύνεται για όλες τις συμφορές των ανθρώπων...

Αρχαϊκή περίοδος.

Πριν να αναφερθούμε στη θέση της γυναίκας στην κλασική περίοδο, είναι σκόπιμο να κάνουμε μία σύντομη αναφορά στους προηγούμενους αρχαϊκούς αιώνες (8^{ος}- 6^{ος} αι. π.Χ.), για να διαφανεί η πορεία της γυναίκας στον ελλαδικό χώρο και οι αλλαγές που συνέβησαν, μέχρι την κλασική εποχή.

Η αρχαϊκή επική και λυρική ποίηση δίνουν μια εικόνα των δύο φύλων, ικανή για έπαινο ή για ψόγο. Η Πηνελόπη του Ομήρου είναι το πρότυπο της γυναίκας-συζύγου, που χρησιμοποιεί όλες τις δυνάμεις, για να διατηρήσει την ενότητα του οίκου της. Τα αγάλματα των Κορών, φιλοτεχνημένα, για να τοποθετηθούν στον τάφο νέων κοριτσιών, μας δίνουν μια εικόνα των νεαρών γυναικών της αριστοκρατίας της εποχής και αποτυπώνουν το αρχαϊκό ιδεώδες, για τη γυναίκα: ομορφιά, σεμνότητα, αλλά και κρυμμένος ερωτισμός, στοιχεία που θα εξασφάλιζαν στα κορίτσια έναν καλό γάμο.

Η περίπτωση της «**ΠΟΙΗΤΡΙΑΣ**» **Σαπφούς** μας επιτρέπει να συμπεράνουμε πως οι γυναίκες της αριστοκρατίας, στην Ιωνία, κατείχαν σημαντική θέση στην κοινωνία τους και πως η μόρφωσή τους ήταν απαραίτητη για την εξέλιξη και ανάληψη των καθηκόντων που η κοινωνία τους ανέθετε. Τα σπαράγματα από τη σπουδαία ποίηση της Σαπφούς, δίνουν την, ερωτικά, εξιδανικευμένη εικόνα των νεαρών μαθητριών της, που στη σχολή της, στη Λέσβο, προετοιμάζονταν, για την ενήλικη ζωή. Η διδασκαλία περιείχε χορό, τραγούδι και τελετές μύησης σε λατρευτικά έθιμα, σχετικά με το γάμο και τη μητρότητα.

Ο γάμος την αρχαϊκή περίοδο

Οι γάμοι ένωναν τις ισχυρές οικογένειες. Υπήρχαν **δύο πρότυπα γάμου**:

Πατροτοπικό πρότυπο, όπου ο μηστήρας έφερνε στο σπίτι του τη νύφη, που λειτουργούσε ως γέφυρα των δύο οίκων. Οι νύφες δεν αγοράζονταν, αλλά γινόταν ανταλλαγή δώρων με την ευκαιρία ενός γάμου. Ο γάμος με απαγωγή της νύφης ήταν μια άλλη παραλλαγή αυτού του γάμου.

Μητροτοπικό πρότυπο, όπου η εγκατάσταση του συζύγου γινόταν στον τόπο της νύφης. Με αθλητικούς αγώνες που προκήρυσσε ο πατέρας της νύφης, επιλεγόταν ο εξυπνότερος και δυνατότερος γαμπρός. Ο θρόνος αποτελούσε δέλεαρ για τον υποψήφιο γαμπρό.

Ο γάμος δια απαγωγής ή η δοκιμασία δεν συμπεριλάμβαναν τις επιθυμίες της νύφης. Ο **μητρογραμμικός** και **μητροτοπικός** γάμος έδινε την ευκαιρία στη γυναίκα, για δικό της όφελος, να παραμείνει μέσα στο έντονα υποστηρικτικό περιβάλλον των στενών συγγενών και των φίλων της, ενώ ο σύζυγος παρέμενε στην ουσία ένας ξένος. Η βασιλοπούλα ήταν πρόσωπο με αυξημένο κύρος, όχι μόνο απέναντι στο σύζυγό της αλλά και απέναντι στους αδελφούς της.

Όσον αφορά στις γυναίκες των κατώτερων κοινωνικών τάξεων, ζούσαν μια σκληρή και δύσκολη ζωή, κυρίως αν ανήκαν στους ηττημένους των πολέμων κι εξαρτιόνταν από την καλή προαίρεση του αφέντη τους ή από την πίστη τους σ' αυτόν. Κι αυτές όμως ακολουθούσαν εν γένει το ήθος και τη συμπεριφορά των γυναικών της αριστοκρατίας, ικανές για έπαινο ή για ψόγο. Όταν έπεφτε μια πόλη, υποδουλώνονταν οι γυναίκες και οι βασιλείς συνευρίσκονταν μαζί τους. Τα ήθη της πατριαρχικής κοινωνίας αναγόρευαν την παρθενιά των ανύπαντρων κοριτσιών και την καλή τους υπόληψη σε αγαθά ανεκτίμητης αξίας.

Από τα παραπάνω συνάγεται πως οι γυναίκες στην αρχαϊκή περίοδο, αντιμετωπίζονται ως ενήλικες ηθικές οντότητες, ξεχωρίζουν για την ομορφιά, την ικανότητα, τη λογική τους και αξίζουν έπαινο για την ηθική τους ακεραιότητα.

Κλασική Ελλάδα

Με τον όρο κλασική Ελλάδα αναφερόμαστε στην περίοδο του 5^{ου} και 4^{ου} αιώνα π.Χ., που σημαδεύτηκε από τη μεγάλη νίκη των Ελλήνων κατά των Περσών εισβολέων-νίκη που οφείλεται στην οργανωτική δομή της πόλης/κράτους- και που οδήγησε στην καταπληκτική ανάπτυξη των πόλεων κρατών, σε όλους τους τομείς, με σπουδαιότερες την Αθήνα και τη Σπάρτη.

Η γυναίκα στην Αθήνα

Στην Αρχαία Ελλάδα η οικογένεια αποτελούσε νομική, οικονομική και λατρευτική ενότητα και αποτελούνταν από τον πατέρα, τη μητέρα τα παιδιά και πιθανόν και τους δούλους. Όλοι αναγνώριζαν τον πατέρα ως κύριο και κηδεμόνα και σκοπός της ήταν η αναπαραγωγή της κοινωνίας. Η επιβίωσή της εξαρτιόταν από την περιουσία που διέθετε, γι' αυτό έπρεπε αυτή να παραμείνει στην οικογένεια, με τη μεταβίβασή της μόνο στα αρσενικά μέλη της.

Βασική αρχή στην αθηναϊκή κοινωνία ήταν το ότι η γυναίκα τελούσε μονίμως υπό ανδρική κηδεμονία. Η ζωή των κοριτσιών εξαρτιόταν άμεσα από τον πατέρα τους, καθώς αυτός αποφάσιζε αν θα ζήσουν. Ήταν γνωστή η πρακτική της έκθεσης ή και της βρεφοκτονίας θηλυκών βρεφών, τα οποία θεωρούνταν ανώφελο και επιπρόσθετο έξοδο για τον οίκο.

Μέχρι την ήβη τους, την ηλικία του γάμου, τα κορίτσια βρίσκονταν υπό την κηδεμονία του πατέρα τους. Παρέμεναν στο γυναικωνίτη του σπιτιού κι εκπαιδεύονταν υπό την εποπτεία της μητέρας, μαθαίνοντας γραφή και ανάγνωση αλλά και πρακτικές δεξιότητες, όπως ράψιμο, ύφανση, κ.λ., απαραίτητες για τη λειτουργία και διαχείριση του δικού τους σπιτιού, μετά το γάμο τους.

Ο γάμος αποτελεί λοιπόν την ίδια τη βάση της θέσης της γυναίκας. Κι όμως, κατά παράδοξο τρόπο, δεν υπάρχει στην αρχαία ελληνική γλώσσα ειδικός όρος για την απόδοση του, θεσμού, στον οποίο στηριζόταν η αναπαραγωγή της κοινωνίας.

Ο γάμος ήταν ένα συμβόλαιο μεταξύ του γαμπρού και του κηδεμόνα της νύφης, ο οποίος μεταβίβαζε τα δικαιώματά της στο γαμπρό, διατηρούσε όμως το ρόλο του προστάτη της. Με την «εγγύη», ένα είδος αρραβώνα οριζόταν η προίκα και με την «έκδοση», την παράδοση της νύφης, ολοκληρωνόταν ο γάμος. Η νύφη δεν είχε δικαίωμα επιλογής και ήταν συνηθισμένοι οι γάμοι μεταξύ συγγενών καθώς έτσι η περιουσία παρέμενε στην οικογένεια και διευκολυνόταν η ένταξη της νύφης στο νέο της περιβάλλον, που δεν της ήταν άγνωστο. Κατάλληλη ηλικία γάμου θεωρούνταν τα 30 έτη για τον άντρα και τα 16-18 για τα κορίτσια, καθώς το νεαρό της ηλικίας τους εξασφάλιζε την αγνότητά τους και τη γνησιότητα των απογόνων που θα προέκυπταν.

Οι τελετές του γάμου ξεκινούσαν με προσευχές και θυσίες κυρίως στον Δία- Ήρα. Απαραίτητο ήταν το λατρευτικό λουτρό του γαμπρού-νύφης, μεταφέροντας νερό σε λουτροφόρο από την πηγή της Καλλιρρόης.

Μετά από το εορταστικό γεύμα στο σπίτι της, η νύφη με την συνοδεία της μητέρας της και του γαμπρού μετέβαινε στο νέο σπίτι, μεταφέροντας με άμαξα μέρος της οικοσυσκευής της. Στο κατώφλι ο γαμπρός της έδινε ένα κυδώνι, ενώ οι καλεσμένοι τους έριχναν τα «καταχύσματα» (ξηρούς καρπούς-νομίσματα). Οι νεόνυμφοι αποσύρονταν στον νυμφώνα, ενώ στα «επαύλεια», την επόμενη μέρα, δίνονταν δώρα.

Για να θεωρηθεί ένα κορίτσι «γαμετή γυνή», νόμιμη σύζυγος, ήταν απαραίτητη η συγκατοίκηση. Ως παντρεμένη πλέον, στο σπίτι του ανδρός της, η πρώτη φροντίδα της ήταν να κάνει ιερές σπονδές μπροστά στην εστία. Από τούδε και στο εξής συμμετέχει ενεργά στις οικογενειακές και θρησκευτικές τελετές. Η βασική ευθύνη της, όμως, ήταν η διαχείριση του οίκου, με στόχο την ευημερία και τη μακροήμερευσή του. Η ίδια κατοικούσε στο **γυναικωνίτη** που περιλάμβανε τον κοιτώνα των συζύγων, τα δωμάτια των κοριτσιών και τα διαμερίσματα που εργαζόνταν οι δούλες. Επέβλεπε και κατηύθυνε τους δούλους κι είχε επιφορτισθεί με την ανατροφή των παιδιών. Σε περίπτωση εξωσυζυγικής σχέσης ο σύζυγος μπορούσε να χωρίσει τη γυναίκα, η οποία στιγματιζόταν κοινωνικά, όμως επιβαλλόταν η επιστροφή της προίκας της.

Με όλες αυτές τις ασχολίες οι ευκατάστατες Αθηναίες δεν έβγαιναν από το σπίτι, οι φτωχές όμως αναγκαστικά δούλευαν εκτός σπιτιού. Ανάμεσα σε άλλα εργαζόντουσαν ως εργάτριες μαλλιού, τροφοί, συλλέκτριες καρπών και σε μεγαλύτερη ηλικία ως μοιρολογίστρες ή πωλήτριες. Πολλές γυναίκες, κυρίως ετερόχθονες ή δούλες προσέφεραν τις υπηρεσίες τους στα πορνεία ή στα συμπόσια, καθώς ήταν αποδεκτή, κοινωνικά, η συνήθεια των ανδρών να αναζητούν την σεξουαλική τους ικανοποίηση και εκτός του οίκου τους.

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στις «εταίρες», οι οποίες ανήκαν στην κορυφή των ερωτικών επαγγελμάτων, επειδή ήταν μορφωμένες και διέθεταν καλλιτεχνικά ταλέντα. Χαρακτηριστική η περίπτωση της Μιλησίας **Ασπασίας**, που για χάρη της ο Περικλής άλλαξε το νόμο για το δικαίωμα του Αθηναίου πολίτη, ή της **Φρόνης**,

ξακουστής για την θεϊκή ομορφιά της, που αποτύπωσε ο Πραξιτέλης στο άγαλμα της **Κνιδίας Αφροδίτης**.

Ένδυση

Στην Αθήνα , τον 5^ο αι., οι γυναίκες φορούν την ιωνική , μακριά εσθήτα, (**Ιάς Εσθής**) (χιτώνας- λινό ένδυμα), με σωληνοειδές σχήμα, για άντρες και γυναίκες, απλή, μονόχρωμη κι όχι πολυποίκιλτη , όπως στο παρελθόν. Στο τέλος του 5^{ου} αι., αλλάζει η μόδα .

Στο κεφάλι οι γυναίκες φορούσαν τη μίτρα , έναν υφασμάτινο σκούφο και ποικίλους κεφαλόδεσμους ως διακόσμηση της κεφαλής .

Στα πόδια φορούσαν σανδάλια, αλλά και κοθόρνους από μαλακό δέρμα που ταιριάζουν και στα δύο πόδια .

Τα κοσμήματα ήταν συνηθισμένα, δαχτυλίδια, ενώτια, περιδέραια, εφηλίδες (ράβονται πάνω στα ρούχα) κ.λ., κατασκευασμένα από ευτελή υλικά για τους φτωχούς , από πολύτιμα μέταλλα και λίθους για τους πλούσιους .

Οι κομμώσεις αλλάζουν από εποχή σε εποχή , ξεκινώντας από μακριά μαλλιά που πέφτουν στη πλάτη , μέχρι μαζεμένα στο κεφάλι , δημιουργώντας «**κρωβύλο**» ή «**οροφωτή φενάκη**» .

Η κοινωνική ζωή της γυναίκας στην Αθήνα

Στο κοινωνικό πεδίο οι Αθηναίες συμμετείχαν στις κυριότερες θρησκευτικές γιορτές της πόλης. Στα **Λήναια** και στα **Ανθεστήρια**, στην μεγάλη πομπή των **Παναθηναίων** που ήταν η επισημότερη γιορτή της πόλης, προς τιμήν της πολιούχου θεάς Αθηνάς. Ουσιαστική και αποκλειστική συμμετοχή είχαν στα **Θεσμοφόρια**, προς τιμήν της Δήμητρας, μέσω των οποίων τονιζόταν, συμβολικά, ο ρόλος τους στη γονιμότητα και στην ευφορία της γης.

Άλλη μία συμβολή των γυναικών στη δημόσια ζωή ήταν το ιερατικό αξίωμα που ασκούσαν στο πλαίσιο της λατρείας των γυναικείων θεοτήτων. Η ιέρεια είχε το δικαίωμα να μεταβαίνει στο άβατο του ναού και καμία τελετουργική πράξη δεν μπορούσε να εκτελεστεί χωρίς την παρουσία της. Το ιερατικό αξίωμα αποτελούσε κληρονομικό δικαίωμα για τις γυναίκες ιερείς ή αγοραζόταν για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Οι ιέρειες αμείβονταν λαμβάνοντας μέρος των προσφορών των πιστών.

Παρά την απουσία νομικής κατοχύρωσης , για τη δημιουργία δικών τους επιχειρήσεων, οι γυναίκες ενημερώνονταν για τις οικονομικές συναλλαγές, συμμετείχαν στα δικαστήρια, για να επηρεάσουν την κρίση των δικαστών, διαχειρίζονταν την περιουσία των ανήλικων παιδιών τους, εν τη απουσία του συζύγου και μπορούσαν να καταγγείλουν στο δικαστήριο τους κακούς διαχειριστές της περιουσίας τους.

Ειδική μνεία πρέπει να γίνει στο θεσμό της «επικλήρου», δηλαδή της γυναίκας μοναδικής κληρονόμου της πατρικής περιουσίας. Επειδή η ίδια δεν είχε δικαίωμα κατοχής γης- στην πραγματικότητα, πλούσιες ή φτωχές, διέθεταν χίλιους τρόπους για να καταστρατηγήσουν το νόμο- ο πλησιέστερος συγγενής είχε το δικαίωμα να τη διεκδικήσει σε γάμο. Ο θεσμός αυτός υποδηλώνει την τεράστια σημασία που είχε η διαφύλαξη της περιουσίας του οίκου και η διατήρηση των γενών.

Η θέση της γυναίκας στην πολιτική ζωή των Αθηνών

Στην πολιτική ζωή των Αθηνών η θέση των γυναικών ήταν ανύπαρκτη, καθώς στερούνταν τα πολιτικά δικαιώματα που απολάμβαναν οι άνδρες. Ταυτόχρονα όμως έπαιζαν σημαντικό ρόλο στη μεταβίβαση της ιδιότητας του πολίτη. Ο μόνος νόμιμος γάμος στην αρχαία Αθήνα, που έδινε νόμιμα κι όχι νόθα παιδιά, ήταν εκείνος που ένωνε έναν πολίτη με την *αστή*, κόρη ενός άλλου πολίτη. Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι κατά κάποιο τρόπο οι Αθηναίες ανήκαν, έστω εμμέσως, στην ευρύτερη πολιτική κοινότητα.

Συμπερασματικά θα καταλήγαμε στην άποψη πως η θέση της Αθηναίας, νομικά θα μπορούσε να προσδιοριστεί με τον όρο της «αιώνια ανήλικης» και αυτή η αδυναμία ενηλικίωσης επιβεβαιώνεται από την ανάγκη να έχει σ' όλη τη ζωή της έναν κηδεμόνα, έναν κύριο. Αναλογικά θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε πως κάτι ανάλογο ίσχυε γενικότερα και για τις γυναίκες άλλων ελληνικών περιοχών που επηρεάζονταν από το αθηναϊκό πρότυπο ζωής. Όμως από τα παραπάνω προκύπτει πως τελικά οι γυναίκες δεν ήταν «φυλακισμένες» στο γυναικωνίτη. Φυσικά δεν είχαν τα δικαιώματα των ανδρών, καθώς οι συνθήκες της εποχής, οι πόλεμοι και η άσκηση των πολιτικών καθηκόντων στη δημοκρατική διοίκηση της πόλης- κράτους, απαιτούσαν την απόλυτη αφοσίωση του πολίτη στις επιδιώξεις της πόλης- κράτους. Αυτό επέβαλε διακριτούς ρόλους στα δύο φύλα και αναγόρευε τον άνδρα ως πρώτο φύλο, ώστε η πόλη να επιβιώνει και να λειτουργεί. Όμως δεν μπορούμε να φανταστούμε, πως πίσω από τους Αθηναίους, οι γυναίκες τους δεν συνέβαλαν, με την υποφωτισμένη παρουσία τους, στις σημαντικές αποφάσεις της πόλης, ή ότι δεν επέδειξαν κι εκείνες το δυναμισμό τους, όταν οι συνθήκες το απαιτούσαν. Η στερεότυπη αντίληψη που θέλει τις Αθηναίες γυναίκες χρήσιμα εργαλεία μόνο για την αναπαραγωγή, σήμερα αναιρείται, καθώς πολλές παραστάσεις αγγείων και επιτύμβια μνημεία συχνά μαρτυρούν τον θερμό ανθρώπινο δεσμό μεταξύ των συζύγων και επιβεβαιώνουν την εκτίμηση σε ανθρώπινο και ηθικό επίπεδο για τη γυναίκα.

ΣΠΑΡΤΗ: Ο ρόλος της Σπαρτιάτισσας στη σπαρτιατική κοινωνία.

Από τη θέση των γυναικών στην αρχαιοελληνική κοινωνία εξαιρούνται οι Σπαρτιάτισσες. Ο τρόπος οργάνωσης της σπαρτιατικής πολιτείας πρόκρινε την υπαγωγή του ατόμου και της οικογενείας στην ευρύτερη κοινωνική ομάδα, στο κράτος, και έθετε σε δεύτερη μοίρα την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή.

Η κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας, η απόρριψη της οικογένειας και η υιοθέτηση ενός κοινοβιακού τρόπου ζωής οδήγησε σχεδόν στην εξίσωση των γυναικών με τους άντρες.

Λόγω της ολιγανθρωπίας που αντιμετώπιζαν οι Σπαρτιάτες, η μητρότητα είχε εξέχουσα σημασία. Τα κορίτσια μετά τη γέννησή τους παραδίδονταν στην οικογένειά τους, εφόσον δεν παρουσίαζαν κανενός είδους καχεξία ή δυσμορφία. Αλλιώς τα εξέθεταν, όπως και τα αντίστοιχα δύσμορφα και καχεκτικά αγόρια στους **Αποθέτες**, με κρατική απόφαση.

Τα θηλυκά μέλη της οικογένειας παρέμεναν σε αυτήν μέχρι κάποια ηλικία. Μετά τα αναλάμβανε το κράτος, όπως και τα αγόρια. Λάβαιναν δημόσια εκπαίδευση, που περιλάμβανε σωματική άσκηση, χορό, τραγούδι, απομνημόνευση και αφήγηση μύθων, γραφή ποιημάτων. Γνώριζαν κάποιες οικιακές εργασίες, αλλά απαγορευόταν οι βαριές χειρωνακτικές εργασίες που αναλάμβαναν οι δούλοι. Η εμφάνιση των γυναικών, άλλωστε, έπαιζε το βασικότερο ρόλο στην επιλογή τους από τους συντρόφους τους. Επιπλέον η σπαρτιατική αγωγή τους προσέδιδε μια πιο αρρενωπή συμπεριφορά από τις γυναίκες των άλλων πόλεων. Ο ίδιος, συναισθανόμενες την αυξημένη κοινωνική τους θέση λειτουργούσαν με αυτό τον τρόπο, έχοντας την πλήρη υποστήριξη του κράτους.

Λόγω της ολιγανδρίας, συνέπεια των πολέμων, καθήκον της Σπαρτιάτισσας ήταν να γεννήσει πολεμιστές, γι' αυτό και ο σπαρτιατικός γάμος είχε χαρακτήρα **ευγονικό**. Οι γυναίκες έπρεπε να καταστούν δυνατές σωματικά, ώστε να φέρουν επιτυχώς εις πέρας την εγκυμοσύνη και τον τοκετό. Στη Σπάρτη συνηθιζόταν η *αρπαγή* των γυναικών από τους άνδρες. Στο σπίτι του γαμπρού όπου μεταφερόταν η κοπέλα, μία γυναίκα του σπιτιού που είχε παντρευτεί μια φορά, η **νυμφεύτρια**, έκοβε τα μαλλιά της νύφης και την έντυνε με αντρικά ρούχα. Τη νύχτα την επισκεπτόταν ο γαμπρός χωρίς να γίνει αντιληπτός από τους ενοίκους του σπιτιού, με σκοπό να συνευρεθούν. Αυτός ο γάμος «**υπό δοκιμή**» έμενε κρυφός, μέχρι την απόκτηση τέκνων ή μέχρι να συμπληρώσει ο άντρας το 30ό έτος της ηλικίας.

Τον ίδιο σκοπό εξυπηρετούσε ο θεσμός της **πολυανδρίας**. Η συνήθεια ήταν αρκετά διαδεδομένη και την ίδια γυναίκα μοιράζονταν δύο, τρεις, τέσσερις ή πέντε άνδρες, οι οποίοι συνήθως ήταν αδέρφια. Αποκλειστικός στόχος αυτής της σπαρτιατικής πρακτικής, της **κοινοκτημοσύνης** των γυναικών, ήταν πέρα από την ηθική, η υποστήριξη των δικαίων και των συμφερόντων του κράτους, μέσω της γέννησης δυνατών παιδιών.

Οι Σπαρτιάτισσες δεν είχαν άμεση συμμετοχή στα πολιτικά δρώμενα της πόλης τους. Αναμφισβήτητα όμως απολάμβαναν μεγαλύτερη ελευθερία από τις γυναίκες της Αθήνας. Ασκούσαν αναμφίβολα επιρροή στους άνδρες τους και ενστερνίζονταν το ιδεώδες της γενναιότητας και της υπεράσπισης της πατρίδας μέχρι θανάτου, όπως μαρτυρούν οι πηγές.

Όμως, η θεώρηση της Σπάρτης ως **γυναικοκρατούμενης** πόλης, έχει να κάνει όχι τόσο με τη σχετική ελευθερία των γυναικών, όσο κυρίως με την ανεξάρτητη οικονομική τους θέση. Η περίπτωση της **πατρούχου κόρης, ανάλογη της επικλήρου**, είναι χαρακτηριστική στη Σπάρτη, καθώς έχει δικαίωμα να κληρονομήσει την περιουσία του πατέρα της.

Ο ασκητικός και εγκρατής τρόπος ζωής των Σπαρτιατών, ίσχυσε όσο εφαρμοζόταν το πολίτευμα του **Λυκούργου**. Μετά τον 4^ο αι. π.Χ., η ολιγανδρία και η μακρόχρονη απουσία των ανδρών στον πόλεμο αλλοίωσε την κοινωνική και πολιτική κατάσταση. Η κατάχρηση της ελευθερίας από τις γυναίκες, ο πλούτος κι η φιλαργυρία τους, η ιδιοκτησία των 2/5 της γης και η άσκηση πολιτικής, θεωρήθηκαν από **τον Αριστοτέλη τα αίτια της παρακμής της Σπαρτιατικής πολιτείας**.

Οι γυναίκες στη Γόρτυνα

Η Γόρτυνα ήταν μια πόλη της Κρήτης, η οργάνωση της οποίας έμοιαζε με την οργάνωση της σπαρτιατικής πολιτείας. Ο κώδικας της Γόρτυνας του 7^{ου} ή 6^{ου} αιώνα π.Χ., αναφέρεται σε φιλελεύθερες διατάξεις, που αφορούν τις γυναίκες.

Οι γυναίκες αναλάμβαναν τη διαχείριση του οίκου και της περιουσίας, καθώς οι άντρες ήταν απασχολημένοι με στρατιωτικά καθήκοντα. Οι ελεύθερες γυναίκες είχαν δικαίωμα να κατέχουν, να ελέγχουν και να κληρονομούν περιουσία, μολονότι το μερίδιο της θυγατέρας ήταν μικρότερο από το μερίδιο του γιού. Σε περίπτωση διαζυγίου, η πρώην σύζυγος αναλάμβανε την περιουσία της συν το μισό της παραγωγής του οίκου και ο σύζυγος, αν ήταν αυτός ο υπαίτιος του διαζυγίου, κατέβαλε ένα μικρό πρόστιμο. Οι γυναίκες δεν έλεγχαν μόνο τη δική τους περιουσία: όταν ο πατέρας, ο σύζυγος ή κάποιος γιος παραβίαζαν διατάξεις που αφορούσαν την περιουσία των παιδιών, ο έλεγχος περνούσε στη μητέρα ή τη σύζυγο. Αν μια ελεύθερη γυναίκα παντρευόταν μη ελεύθερο άνδρα και ζούσε στο σπίτι του, τα παιδιά δεν ήταν ελεύθερα. Αν όμως ζούσε ο άνδρας στο σπίτι της, τα παιδιά ήταν ελεύθερα.

Ειδική περίπτωση συνιστά η **Πατρώκος κόρη, κόρη** χωρίς αδελφούς, που έχει πεθάνει ο πατέρας της και η οποία έπρεπε να διαιωνίσει τη γενιά του πατέρα της, γεννώντας παιδιά, έτσι ώστε να διατηρήσει την κληρονομιά της, στη φυλή του πατέρα της. Οι θείοι της, από την πλευρά του πατέρα της, διαδοχικά, αρχίζοντας από τον μεγαλύτερο σε ηλικία, είχαν προτεραιότητα να ζητήσουν το χέρι της σε γάμο. Ο γάμος με μια τέτοια νύφη, αν δεν ήταν πλούσια, δεν ήταν επιθυμητή προοπτική. Αν η πατρώκος κατέβαλλε μια χρηματική αποζημίωση από την κληρονομιά της, μπορούσε να παντρευτεί ελεύθερο.

Η ΡΩΜΗ

Το ρωμαϊκό κράτος, από την ίδρυση της Ρώμης (753 π.Χ.), μέχρι τη δημιουργία μιας αυτοκρατορίας και τη δύση της, πέρασε πολλές διαδοχικές φάσεις, μέσα στους πολλούς αιώνες της ιστορικής του παρουσίας. Ο ρόλος των γυναικών είναι φυσικό να εξαρτάται από τις συνθήκες που επικρατούν στο ιστορικό προσκήνιο και να καθορίζεται απ' αυτές.

Η δημιουργία του Ρωμαϊκού κράτους προέκυψε από την υποταγή των λαών που κατοικούσαν στην ιταλική χερσόνησο. Οι **Ετρούσκοι** και οι **Έλληνες**, υποτάχθηκαν στους Ρωμαίους, αλλά με τον ανεπτυγμένο πολιτισμό τους επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό τους νέους κυρίαρχους της περιοχής.

Οι Ετρούσκοι

Οι αρχαιολογικές πηγές μαρτυρούν πως οι Ετρούσκοι είχαν πολύ υψηλό επίπεδο ζωής και πολιτισμού, στο οποίο οι γυναίκες κατείχαν σημαντική θέση. Κατείχαν αυτονομία, υπήρχε σαφής διάκριση των ρόλων των δύο φύλων, συμμετείχαν στην κοινωνική ζωή, με τους άνδρες, φρόντιζαν την ομορφιά τους και είχαν σε υψηλή θέση το παντρεμένο ζευγάρι. Στα έργα τέχνης τους εξωτερικεύεται δημόσια η αγάπη των συζύγων και η αγάπη για τα παιδιά.

Πρώιμη περίοδος

Η δημιουργία της Ρώμης συνδέεται με την αρπαγή των 30 κοριτσιών των Σαβίνων, οι οποίες δημιούργησαν τις πρώτες ρωμαϊκές οικογένειες και συνέβαλαν στη συμφιλίωση των Ρωμαίων και των Σαβίνων. Η ρωμαϊκή οικογένεια (**familia**), υπήρξε το δομικό στοιχείο οργάνωσης και δύναμης της ρωμαϊκής κοινωνίας. Διαφοροποιείται από την πυρηνική οικογένεια (**domus**), γιατί περιλαμβάνει και τους συγγενείς, την περιουσία και τους δούλους. Οι οικογένειες ανήκαν σ' ένα ευρύτερο κύκλο οικογενειών (**gens**), με κοινό γενάρχη κι η συγγένεια διαφαινόταν στο κοινό όνομα των μελών.

Η εξουσία ανήκε στον **pater familias** και δεν περιοριζόταν, παρά μόνο δεχόταν επιτήρηση από τους κήνσορες και τη θρησκεία. Η πατρική εξουσία (**patria potestas**) είχε το δικαίωμα πώλησης ή και θανάτωσης του βρέφους. Γι' αυτό η γέννηση ενός παιδιού ήταν σημαντικό γεγονός, αλλά ήταν απαραίτητη η πατρική αναγνώριση.

Οι γυναίκες αποκτούσαν τη θέση τους στην κοινωνία, με βάση του ποιον είχαν προστάτη. Ο γάμος- **matrimonium justum** καθόριζε τη θέση της γυναίκας και θεωρούνταν νόμιμος μόνο αν και οι δύο σύζυγοι ήταν Ρωμαίοι ή αν ο ένας είχε το δικαίωμα αμφίπλευρου γάμου. Το **matrimonium**- γάμος είχε δύο μορφές:

α)“**manus**” ,όπου η νύφη περνούσε στην εξουσία του pater familias της νέας οικογένειας του συζύγου, αποσπώμενη από την εξουσία του δικού της pater familias. Έτσι γινόταν πλήρες μέλος και είχε τα ίδια κληρονομικά δικαιώματα με μία κόρη. Αυτός ο γάμος γινόταν με τρεις τρόπους:

i)με **confarreatio**, λατρευτική τελετουργία όπου οι νεόνυμφοι μεταξύ άλλων προσέφεραν σιταρένιο ψωμί (**panis farreus**)

ii)με **coemptio**: με αγορά της νύφης

iii)με **usus**: με το έθιμο να παραμείνει η νύφη ένα χρόνο στο νέο σπίτι έχοντας τη δυνατότητα να μένει 3 νύχτες το χρόνο, εκτός οικίας.

β) Η άλλη μορφή του γάμου προέβλεπε η γυναίκα να παραμείνει στην εξουσία του δικού της pater familias ή **sui juris**. Αυτό γινόταν με συμβόλαιο, παρουσία μαρτύρων. Επίσης, διατηρούσε το όνομά της και τα περιουσιακά της στοιχεία. Στην περίοδο της res publica αυτός ο τύπος γάμου υπερίσχυσε.

Το διαζύγιο διακρινόταν σε δύο τύπους: **divortium** (κοινή συναινέσει) και **repudium** (όπου το επιθυμούσε μόνο ο ένας). Η απιστία της γυναίκας οδηγούσε σε επιβεβλημένο διαζύγιο, αλλά σε κάθε περίπτωση η διαζευγμένη γυναίκα έπαιρνε πίσω την περιουσία της.

Ο γάμος συνδεόταν με θρησκευτικές και οικογενειακές τελετές. Πριν από το γάμο προηγείτο ο αρραβώνας, όπου ο γαμπρός χάριζε στη νύφη ένα δαχτυλίδι, που φοριόταν στο 4^ο δάχτυλο του αριστερού χεριού. Το προηγούμενο βράδυ του γάμου η νύφη προσέφερε τα παιδικά της ενδύματα και παιχνίδια στη Vesta (Εστία).

Το νυφικό ένδυμα αποτελούνταν από ένα μακρύ άσπρο χιτώνα που έδενε με μάλλινη ζώνη, με ηράκλειο άμμα. Από πάνω φορούσε την **palla** σε κιτρινοκόκκινο χρώμα. Τα μαλλιά της χωρίζονταν σε 6 κοτσίδες, τυλιγμένες με μάλλινες κλωστές και δένονταν πάνω στο κεφάλι που καλυπτόταν με κόκκινο πέπλο.

Στο σπίτι της νύφης θυσίαζαν ένα ζώο κι εξέταζαν τα εντόσθιά του, για να διαγνωσθεί η συγκατάθεση των θεών. Ακολουθούσε το γαμήλιο συμβόλαιο και μετά οι μελλόνυμφοι έδιναν το δεξί τους χέρι, (**dextrarum junctio**), με την παρουσία μιας ηλικιωμένης γυναίκας που είχε παντρευτεί μια φορά.

Έπειτα, ακολουθούσε εορταστικό γεύμα και μετά , με συνοδεία 3 αγοριών που είχαν τους γονείς τους εν ζωή, η νύφη έφτανε στο σπίτι γαμπρού. Η νύφη έπρεπε να αλείψει με λίπος τις παραστάδες της πόρτας και να τις καλύψει με μάλλινες ταινίες. Στη συνέχεια εισερχόταν στο σπίτι, όπου ο γαμπρός της προσέφερε νερό και φωτιά. Εκείνη του πρόσφερε το ένα από τα 3 ασσάρια που έφερε μαζί της, το δεύτερο το ακουμπούσε στην εστία και το τρίτο το είχε πετάξει στο κοντινότερο, με το σπίτι της, σταυροδρόμι. Μετά την πρώτη νύχτα του γάμου ακολουθούσε εορταστικό γεύμα.

Οι γυναίκες που ήταν παντρεμένες με γάμο manus απολάμβαναν ως **matronae** την εκτίμηση της κοινωνίας και ήταν στο ίδιο επίπεδο με τον άντρα. Λάμβαναν μέρος στα συμπόσια, επισκέπτονταν το θέατρο, την αρένα, τις δημόσιες θέρμες. Αποκτούσαν παιδεία υψηλότερη από τις Αθηναίες και κάποιες διακρίθηκαν ως ποιήτριες. Συνηθιζόταν να εκφωνούνται ακόμη και επικήδειοι λόγοι για κάποιες από τις σημαντικές αυτές γυναίκες.

Ένδυση

Οι Ρωμαίοι, σε αντίθεση με τους Έλληνες, στην ένδυση ακολουθούσαν αυστηρές συμβάσεις και δεν ήταν προσωπικό θέμα του καθενός.

Για τη Ρωμαία Δέσποινα προοριζόταν η **stola**, που ήταν ποδήρες ένδυμα με πλούσια πτύχωση. Το καθημερινό ένδυμα ήταν η **tunica**. Συχνά φορούσαν δύο, τη μία πάνω στην άλλη και η εξωτερική ήταν διακοσμημένη με δύο κάθετες κόκκινες ταινίες. Από πάνω φορούσαν ένα είδος παλτού, κυρίως στα βόρεια ο **birrus**, και ο **cucullus**, κάλυμμα μόνο για τις θρησκευτικές τελετές.

Τα χτενίσματά τους ήταν ανάλογα με τις κομμώσεις τις αυτοκρατορικές. Η διάδοσή τους απαντάται και στις πιο μακρινές περιοχές της Αυτοκρατορίας. Από τον απλό κότσο «κόμμωση της Οκταβίας» αδελφής του Αυγούστου, ως τις πιο περίτεχνες κομμώσεις, με τη βοήθεια κάποιας περούκας, τα κατσαρωμένα ή ίσια μαλλιά, η βαφή των μαλλιών, αλλά και οι περούκες με ξανθά μαλλιά, δείχνουν πως για ορισμένα άτομα η κόμμωση έπαιζε υπερβολικό ρόλο στη ζωή τους.

Πρώιμη μοναρχική περίοδος

Στην πρώιμη περίοδο της μοναρχίας οι γυναίκες παρουσιάζονταν ως όργανο πολιτικής αλλαγής, αλλά και ως σύζυγοι και μητέρες. Οι γυναίκες θρύλοι αυτής της εποχής είναι η **Λουκρητία** και η **Βιργινία**, σύμβολα θυσίας, της συζυγικής πίστης και αγνότητας αντίστοιχα. Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στις **Εστιάδες**, ιέρειες που υπηρετούσαν μια δημόσια λατρεία, που αποκλείει τους άνδρες και παρέμεναν παρθένες για 30 χρόνια, δίνοντας όρκο αγαμίας.

Η δημοκρατική περίοδος

Στην περίοδο αυτή συντελούνται πολλές αλλαγές, πολιτικές και κοινωνικές. Η εγκαθίδρυση της **res publica** και οι κοινωνικές μεταρρυθμιστικές προσπάθειες των **Γράκχων**, αλλά και η επέκταση της δύναμης, μετά τη νίκη κατά των Καρχηδονίων, έφεραν σημαντικές ανατροπές, που φυσικά επηρέασαν και το ρόλο της Ρωμαίας γυναίκας.

Σημαντική μορφή της εποχής υπήρξε η **Κορνηλία**, μητέρα των Γράκχων, η οποία εκπαίδευσε τα παιδιά της με σοφούς Έλληνες δασκάλους, τους ενθάρρυνε στον πολιτικό τους ιδεαλισμό και στις προσπάθειές τους να μεταφυτεύσουν στη Ρώμη τις αρχές της ελληνικής δημοκρατίας.

Η μακρόχρονη απουσία των ανδρών ή και η απώλειά τους στον πόλεμο, ανάγκασε τις γυναίκες να αναλάβουν τη διαχείριση του οίκου τους. Ο πλούτος που εισέρρευσε, μετά τις μεγάλες κατακτήσεις, έφερε ένα κύμα πολυτέλειας για τις γυναίκες της αριστοκρατίας, που πολλοί επέκριναν. Η ελευθερία, η χλιδή, οι πολιτικές ραδιουργίες, η ανηθικότητα κι οι παρεκτροπές οδήγησαν στην αύξηση των διαζυγίων και τη μείωση των γεννήσεων.

Η νέα γυναίκα (1^{ος} αι. π.Χ.)

Στην εποχή του Κικέρωνα και του Καίσαρα εμφανίζεται ένας νέος τύπος γυναίκας με υψηλή κοινωνική θέση αλλά που ταυτόχρονα διεκδικεί τη σεξουαλική ικανοποίηση, όπως μια γυναίκα των απολαύσεων.

Οι γυναίκες αυτές ενώ βρίσκονται στην αφρόκρεμα της κοινωνίας, παραμένουν στο ημίφως: Η αγαπημένη του **Κάτουλλου Λεσβία**, έχει συνταυτιστεί με την Κλωδία, σύζυγο του Μέτελλου, ενώ η **Δηλία του Τίβουλου** και η **Κορίννα του Οβίδιου**, μοιάζουν πιο πολύ με φανταστικά πρόσωπα, παρά με αληθινές ερωμένες. Παράλληλα όμως δημιουργήθηκε κι ένας νέος τύπος άνδρα, **ποιητή-εραστή**, ο οποίος εγκωμιάζει ανοιχτά την περιστασιακή και λαθραία σχέση του, που στοχεύει στην ηδονή κι όχι στο γάμο. Μια ερμηνεία γι' αυτή τη **χειραφέτηση** των γυναικών ήταν η διατάραξη της κοινωνικής τάξης μετά τον εμφύλιο, καθώς οι άντρες έλειπαν σε υπερπόντιες χώρες και μακρόχρονες εκστρατείες ή έφευγαν κνηνημένοι απ' τους πολιτικούς αντιπάλους τους.

Γυναίκα την εποχή του Αυγούστου (27 π.Χ. – 68 μ.Χ.)

Στην εποχή της αυτοκρατορίας του Αυγούστου, ο γάμος προστατεύεται και αποκαθίσταται η σταθερότητα, με στόχο την αναπαραγωγή, όπως διαφαίνεται στο μνημείο **Ara pacis Augustae**. Η διαγωγή στο πλαίσιο του γάμου ελεγχόταν από το κράτος αλλά και η συμπεριφορά εκτός γάμου. Με μία σειρά νόμων το κράτος προσπαθεί να επαναφέρει τις παλιές κοινωνικές αξίες, το παλιό ηθικό παρελθόν, αλλά δεν είχαν σκοπό να καθιερώσουν την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Η βασιλεία του Αυγούστου εδραίωσε, με το πρότυπο της αυτοκρατορικής οικογένειας, μέσω του προστατευτικού πατέρα και της ευγενικής μητέρας, ένα ιδεατό πρότυπο οικογένειας που αποτελούσε εγγύηση για την ευτυχία και το μέλλον του ρωμαϊκού λαού.

Οι γυναίκες των κατώτερων τάξεων είχαν μια δύσκολη ζωή. Οι δούλες της υπαίθρου ήταν στη χειρότερη θέση, σε σχέση με τις προσωπικές δούλες μιας αρχόντισσας, οι οποίες με πολύ κόπο μπορούσαν να εξαγοράσουν την ελευθερία τους και να περάσουν στην τάξη των **απελεύθερων**. Η επιβίωσή τους ήταν πολύ δύσκολη, γι' αυτό παρείχαν συχνά, τις υπηρεσίες τους στην ψυχαγωγία, ως ηθοποιοί ή πόρνες.

Στα μεσαία και στα κατώτερα στρώματα οι γυναίκες φαίνονται πως κατείχαν σημαντική κοινωνική θέση, λόγω της συζυγικής τους πίστης, που εγκωμιάζεται στα επιτύμβια μνημεία.

Πομπηία

Το 79 μ.Χ., η έκρηξη του Βεζουβίου κατέστρεψε την Πομπηία και το Hercolano. Η καταστροφή αυτή αποτελεί μεγάλη τύχη για την ιστορική προσέγγιση της ζωής στις πόλεις αυτές, μέσω των ανασκαφών.

Οι πολυτελείς επαύλεις, τα καταστήματα, η αγορά μας πληροφορούν για τις γυναίκες της αριστοκρατίας και τις πλούσιες απελεύθερες, διασώζουν ονόματα, όπως της **Ευμαχίας** που διέθεσε τον πλούτο της για την κατασκευή του forum, αλλά και ονόματα εργαζόμενων γυναικών από τις κατώτερες τάξεις, στα καταστήματα και στα πορνεία.

Η δύση της Αυτοκρατορίας.

Οι τελευταίοι αιώνες της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας έχουν τα χαρακτηριστικά ενός πολυσύνθετου κόσμου, όπου συμβαίνουν τεράστιες αλλαγές. Μετακινήσεις πληθυσμών, νέα θρησκευτικά δόγματα και η εμφάνιση του Χριστιανισμού, νέες κοινωνικές αντιλήψεις, επέδρασαν στην ιδεολογία του φύλου, και στη ζωή των γυναικών, με συνέπεια να αλλάξουν κάποιες πλευρές, στη ζωή τους και φυσικά στις προσδοκίες τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η έρευνα της θέσης της γυναίκας στην κλασική Ελλάδα και την αρχαία Ρώμη παρουσιάζει αρκετά κοινά στοιχεία αλλά και διαφορές. Παρατηρούμε πως και στους δύο κόσμους η θέση της γυναίκας είναι **υποδεέστερη** από τον άνδρα και ο ρόλος που η κοινωνία της αποδίδει είναι της εξαρτημένης ύπαρξης από τον προστάτη – κηδεμόνα. Η μόρφωσή της, πλην εξαιρέσεων δεν είναι υψηλή, ώστε να της εξασφαλίσει μια καλύτερη ζωή και τη διεκδίκηση όσων της αναλογούν. Η προσφορά της κατά βάση σχετίζεται με τη **μητρότητα** και το **γάμο**, που εξασφαλίζει την πρόοδο του οίκου και την αναπαραγωγή της κοινωνίας. Οι πηγές μας πληροφορούν για τη δύσκολη ζωή των γυναικών των κατώτερων κοινωνικών τάξεων, οι οποίες είναι υποχρεωμένες να εργάζονται σκληρά και κάποιες φορές αυτό τους εξασφαλίζει μεγαλύτερη ελευθερία από τις γυναίκες της αριστοκρατίας.

Παρά τους περιορισμούς, οι αξιосέβαστες γυναίκες κατείχαν σημαντική θέση στην κοινωνία τους, η οποία τις εκτιμούσε και αναγνώριζε την προσφορά τους στην αναπαραγωγή της, αλλά και στην ευημερία και μακροημέρευσή της.

Από την άλλη, υπάρχουν **σπουδαίες γυναίκες** που ως εξαιρέσεις του κανόνα, διακρίνονται για το ηθικό πρότυπο ζωής τους, τη μόρφωση και την καλλιτεχνική τους προσφορά, μέσα σε συνθήκες αντίξοες και έναν εχθρικό κόσμο, κυριαρχούμενο από

το αντρικό πρότυπο. Οι γυναίκες αυτές με το θετικό πρότυπο ζωής αποτέλεσαν για τους επόμενους αιώνες την αφορμή, για να προβληματιστούν οι άνθρωποι για τα φύλα και το ρόλο τους στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

Ο Πλάτων στην «Πολιτεία» του, μέσω του Σωκράτη, διατείνεται πως η ψυχή του ανθρώπου δεν έχει φύλο και επομένως, στην ιδανική πολιτεία όλοι οι άνθρωποι βάσει των δυνατοτήτων τους και με την ανάλογη αγωγή θα μπορούσαν να έχουν την κατάλληλη θέση στην κοινωνία. Η θεωρία του και γενικότερα η μελέτη του ελληνορωμαϊκού παρελθόντος, κινητοποίησε τους **Ευρωπαϊούς Διαφωτιστές**, ώστε να θεμελιώσουν τις ανθρωπιστικές θεωρίες τους και να διεκδικήσουν μια καλύτερη ζωή για όλους τους ανθρώπους, μακριά από το σκοταδισμό και τα στερεότυπα του παρελθόντος. Οι ουτοπικές, φεμινιστικές θεωρίες του 20^{ου} αιώνα, διεκδίκησαν μαχητικά την ισότητα των δύο φύλων και η Ευρώπη των λαών προσπάθησε να εξασφαλίσει για τους πολίτες της, ένα καλύτερο μέλλον, μέσω της κοινωνικής προνοιακής πολιτικής, για όλους, και κυρίως για τις αδύναμες ομάδες.

Σήμερα ο κόσμος μας κάνει βήματα πίσω, στο ζήτημα της θέσης της γυναίκας, σε πολλές χώρες του κόσμου. Η στέρηση βασικών ανθρώπινων δικαιωμάτων, ο φόβος, ο πόλεμος, η προσφυγιά, η καταπίεση πισωγυρίζουν την ανθρωπότητα στο σκοταδισμό.

Οφείλουμε, μέσα από τη γνώση του παρελθόντος, να διεκδικήσουμε ένα καλύτερο μέλλον για τις γυναίκες και συνακόλουθα για όλους τους αδύναμους, του πλανήτη. Ο **ανθρωπισμός**, είναι η σπουδαία κληρονομιά που μας κληροδότησαν οι δυο μεγάλοι κλασικοί πολιτισμοί. Κι είναι η μόνη ιδεολογία που έχει μέλλον.

**Για τα δεμένα χέρια σου, που έχεις, όσους πολλούς αιώνες σε γνωρίζω,
σε λέω γυναίκα.**

Σε λέω γυναίκα, γιατί είσαι αιχμάλωτη.

Κική Δημουλά, «Σημείο αναγνωρίσεως».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1.Horst Blanck, Εισαγωγή στην ιδιωτική ζωή των αρχαίων Ελλήνων και Ρωμαίων, μετάφραση: Αλίκη Μουστάκα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2004.
- 2.P. Veyne, F.Lissarrague, F. Frontisi-Ducroux, Τα μυστήρια του γυναικωνίτη, Αλεξάνδρεια
- 3.E. Fantham, H. Peet Foley, N. Boumel Kampen, S.B. Pomeroy, H. A. Sharpiro, Οι γυναίκες στον αρχαίο κόσμο, μτφρ. Κ. Μπούρας, Πατάκης.
- 4.S.B. Pomeroy, Θεές, Πόρνες, Σύζυγοι και Δούλες, μτφρ. Μ. Μπλέτας, Ινστιτούτο του βιβλίου Α. Καρδαμίτσα.
- 5.C. Mosse, Η γυναίκα στην Αρχαία Ελλάδα, μτφρ. Α. Στεφανής, Παπαδήμας.

ΥΠΕΥΘΥΝΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ:

ΡΑΠΤΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ

ΓΑΛΑΝΑΚΗ ΣΟΦΙΑ, ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ

